

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

ГАЦЬКА ЛЮДМИЛА ПАВЛІВНА

**РЕАЛІЗАЦІЯ КОЛЕКТИВНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ У
МІЖНАРОДНІЙ СФЕРІ**

08.01.01 - політична економія

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

КИЇВ - 1996

330.1

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00757251 (R)

Дисертацією є рукопис.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі економічної теорії і управління народним господарством економічного факультету Київського університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Рум'янцев А.П.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Будкін В.С.
кандидат економічних наук, доцент
Гребельник О.П.

Провідна організація:

Державна академія легкої промисловості України,
кафедра економічної теорії.

Захист відбудеться "27" грудня 1996 р. о 14 годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 01.01.18 у Київському
університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 252033, м.Київ,
вул. Володимирська, 60, аудиторія 324.

Автореферат розісланий "26" XI 1996 р.

Вчений секретар спеціалізованої ради
кандидат економічних наук, доцент

ЛЕОНЕНКО П.М.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження

Перехід до ринкової економіки є стратегічно важливим напрямом господарських реформ, що проводяться в Україні. Досягнення цієї мети можливе лише при умові подолання штучної відокремленості нашої країни від світового господарства, що стало наслідком її одностороннього розвитку в межах колишньої центральнокерованої держави з її деформованою зовнішньоекономічною політикою. В цих умовах докорінна перебудова міжнародної діяльності в Україні стає одним з основних напрямів її ринкового трансформування. В процесі цієї перебудови на макрорівні відбувається децентралізація управління та виробництва і відмова держави від монополії на зовнішню торгівлю. Поряд з цим на мікрорівні підприємства отримали право самостійно виходити на зовнішні ринки, стали повноправними суб'єктами міжнародних економічних відносин. Зовнішньоекономічна діяльність тепер є саме тим перспективним варіантом господарювання, що дає можливість гармонійно поєднувати інтереси держави в досягненні політичної та економічної незалежності з інтересами підприємств у максимізації прибутку та його відповідному перерозподілі.

Самостійне освоєння національними підприємствами зовнішніх ринків - ще зовсім нова для нашої країни сфера діяльності. Вона починає формуватись як складова частина процесу становлення ринкових відносин в Україні і тому супроводжується необхідністю вирішення багатьох проблем економічного, організаційного, юридичного характеру. Зокрема, йдеться про відсутність досвіду здійснення міжнародних господарських операцій підприємств, недосконале нормативно-правове забезпечення їх зовнішньоекономічної діяльності, гостру потребу в кваліфікованих кадрах. Це веде до низької ефективності багатьох зовнішньоекономічних угод, нерациональної структури зовнішньої

Ірина М. В. Стефанюк
АН України

торгівлі, застосування демпінгу, неякісного, недостатньо контрольованого імпорту предметів широкого вжитку, хаотичного експорту товарів, створення криміногенної ситуації в сфері зовнішньоекономічної діяльності тощо.

В таких умовах теоретичне обґрунтування шляхів та способів включення колективних економічних інтересів українських підприємств у систему світогосподарських зв'язків, розробка механізму цього включення, пошук раціональних форм розвитку і використання міжнародних економічних відносин на мікрорівні набуває суттєвого значення для становлення ринкової економіки в Україні. Все це зумовлює актуальність дисертаційного дослідження.

Ступінь розробки проблеми.

Проблеми реалізації економічних інтересів суб'єктів господарювання на інтернаціональному рівні знайшли певне відображення в працях учених-економістів. Серед них треба відзначити наукові розробки таких вітчизняних учених, як Будкін В.С., Гребельник О.П., Єщенко П.С., Климко Г.Н., Ключко В.П., Кучерявенко П.Х., Лук'яненко Д.М., Мочерний С.В., Нестеренко В.П., Новицький В.Е., Пахомов Ю.М., Рум'янцев А.П. Супрун В.О., Філіпенко А.С., Шнирков А.І., Чухно А.А., а також вчених інших країн Богомолова О.Т., Баутіної Н.Б., Беляєва Ю.І., Дякіна Б.Н., Осьмової М.Н., Черкасова А.Н., Гузека М., Моргенштерна К., Хоскінга А., Фишера С., Ліндєрта П., Хайєка Ф.А., Харріса Л., Ругмана А., Даннінга Дж. та інших.

В працях цих вчених досліджуються питання взаємозв'язку, особливостей та перспектив розвитку світового господарства, відносин міжнародної власності, економічних інтересів світового господарства, міжнародного поділу праці, специфіки реалізації інтеграційних процесів та їх впливу на розвиток національної економіки і країн світового співтовариства в цілому. Проте окремі питання, які торкаються суттєвих рис прояву та особливостей реалізації колективних економічних інтересів на інтернаціональному рівні, зокрема в умовах переходу національної економіки до ринкових відносин і надання підприємствам прав на самостійну зовнішньоекономічну діяльність, ще не знайшли достатнього висвітлення в економічній літературі.

Це обумовило мету і конкретні завдання даної роботи.

Головною метою дисертації є дослідження суттєвих рис дії колективних економічних інтересів у міжнародній сфері та розробка основних напрямків їх реалізації в умовах формування ринкової економіки.

Конкретними завданнями роботи є:

- Конкретизація місця і ролі колективних економічних інтересів підприємств у системі світогосподарських зв'язків;
- дослідження специфіки механізму реалізації колективних економічних інтересів у міжнародній сфері, його змісту, структури та проблем становлення з врахуванням національних реалій перехідної економіки;
- аналіз можливостей здійснення на світовому рівні регіональних інтересів;
- уточнення методики розрахунку макроекономічної, мікроекономічної та регіональної ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств;
- виявлення основних моделей реалізації колективних економічних інтересів у взаємозв'язках з різними країнами, зокрема - з країнами СНД, з економічно розвинутими країнами та країнами, що розвиваються.

Предмет і об'єкт дослідження.

Предметом дослідження є зміст та особливості функціонування колективних економічних інтересів у світовому господарстві та напрямки їх здійснення в умовах перехідної економіки. Об'єктом дослідження є специфіка прояву та реалізації колективних економічних інтересів у міжнародній сфері на рівні національних підприємств.

Теоретичною і методологічною базою

роботи є дослідження категорії інтересу в працях таких відомих економістів та філософів, як Гольбах, Гельвецій, Гоббс, Гегель, Кант, Маркс, а також висновки про вигідність та ефективність

зовнішньоекономічної діяльності, сформульовані в працях А.Сміта, Д.Рікардо, Дж.М.Кейнса, П.Самуельсона, Ф.А. фон Хайека та інших вчених.

Дослідження проводилося на основі використання законодавчих та нормативних актів, пов'язаних з проблемами дисертації, матеріалів періодичної преси та даних Міністерства статистики України, Міністерства економіки МЗЕЗ і торгівлі України та Облстатуправління Дніпропетровської обл.

В процесі роботи використовувались методи наукової абстракції, системного підходу, аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, вибіркового спостереження тощо.

Наукова новизна дисертації закладається в наступному:

1). Встановлені суттєві риси прояву колективних економічних інтересів та виділені особливості і передумови їх формування в перехідній економіці, зокрема - наявність відповідної нормативно-правової бази, політична незалежність, економічна і фінансова стабільність країни, ступінь зрілості ринкових відносин, наявність конкурентних переваг та рівень виробничого потенціалу національних підприємств.

2). Розкритий зміст механізму реалізації колективних економічних інтересів у міжнародній сфері та визначені основні напрямки вдосконалення його структурних елементів. Серед останніх виділені: а) організаційно-економічні форми та методи; б) вартісні важелі; в) нормативно-правові інструменти.

3). Обґрунтовані положення про регіональні особливості реалізації колективних економічних інтересів підприємств в умовах формування ринкових відносин, в т.ч.: а) особливості національної регіональної політики; б) рівень розвитку економічного потенціалу регіону; в) експортно-імпорتنі можливості господарювання, що діють в межах регіону.

4). Уточнена методика розрахунку ефективності реалізації колективних інтернаціональних інтересів підприємств, запропоновані

загальні і часткові показники для визначення ефективності зовнішньоекономічних зв'язків на різних етапах інтернаціоналізації підприємств для певного регіону.

5). Подані рекомендації про необхідність розробки моделей розвитку економічних зв'язків національних підприємств із зарубіжними партнерами. Зокрема, пропонується модель реалізації колективних економічних інтересів підприємств у взаємозв'язках з країнами СНД та іншими країнами світового співтовариства.

Практичне значення роботи та апробація результатів дослідження.

Практична цінність дисертації полягає в тому, що отримані результати відображають сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств та умови, в яких вона реалізується. Основні положення і рекомендації роботи можуть бути використані в науково-дослідних і навчальних цілях для комплексного вивчення інтеграційних процесів в Україні і розробки механізму виходу підприємств на зовнішні ринки в умовах відмови від командно-адміністративних методів управління, децентралізації економіки і переходу до ринкових методів господарівання.

Теоретико-економічний аналіз проблем реалізації колективних економічних інтересів у міжнародній сфері дозволив розробити конкретні практичні рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Деякі з них використовуються в ТОВ "Талан", що зареєстроване в м.Кривий Ріг, при виборі моделі та форм виходу на зовнішні ринки.

Дані дослідження використовуються при викладанні вузівського курсу "Організація і управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств" у Київському економічному інституті менеджменту "ЕКОМЕН".

Основні висновки та положення дисертаційної роботи доповідались на міжнародних науково-практичних конференціях "Україна - Європейський Союз: проблеми зовнішньоекономічної

діяльності та співробітництва" (м.Київ, листопад 1995 р.), та "Сучасний менеджмент та маркетинг - теорія та практика, проблеми підготовки фахівців" (м.Київ, квітень 1996 р.), а також на республіканській конференції "Національно-державні економічні інтереси: історія, методологія і теорія дослідження, механізм реалізації" (м.Київ, жовтень 1996 р.)

Робота обговорювалась на засіданні кафедри економічної теорії та управління народним господарством економічного факультету ім. Тараса Шевченка.

За темою дослідження опубліковано 3 наукові роботи.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ І ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ

В I Главі дисертації "Теоретичні основи дослідження економічних інтересів в світовому господарстві" визначається сутність економічних інтересів. Зроблено висновок про те, що економічні інтереси виникають на межі потреб і виробництва і відображають взаємодію продуктивних сил і виробничих відносин. Вони є складовими частинами тих рушійних сил, які приводять до дії весь економічний механізм суспільства. Водночас їх можна визначити як спонукальні мотиви господарської діяльності людей, обумовлені їх місцем в системі суспільного розподілу праці і властивими їм потребами.

Сутність економічних інтересів розкривається в певних виробничих відносинах і відіграє вирішальну роль у формуванні, прийнятті та реалізації мети суспільного виробництва. Економічні інтереси, відображаючи провідні складові всієї системи виробничих відносин, також виступають як система взаємопов'язаних господарських явищ, об'єктивно властивих процесу суспільного відтворення. Вихідними і визначальними по відношенню до інших груп в цій системі виступають особисті інтереси. Саме вони є рушіями суспільного розвитку.

Але в умовах розвинутого поділу праці реалізація потреб і інтересів робітників неможлива поза суспільством. В процесі господарської діяльності неминуче виникає сукупність економічних інтересів, властивих не окремим особам, а групам суб'єктів господарювання, які обмежені спільним використанням відповідних засобів виробництва і виконують конкретні виробничі завдання в

рамках єдиного технологічного процесу. Ці інтереси можна назвати колективними економічними інтересами. Вони притаманні, в першу чергу, підприємствам, об'єднанням та їх структурним ланкам і відображають колективні потреби працюючих на цих підприємствах.

В умовах ринкових відносин система колективних економічних інтересів підприємств підпорядкована цільовій направленості їх діяльності, яка визначається основним колективним інтересом - до максимізації прибутку для забезпечення оптимального задоволення виробничих і особистих потреб колективу підприємства. При цьому вся система колективних інтересів співвідноситься з реальною загрозою банкрутства або поглинання.

Сучасна система колективних економічних інтересів українських підприємств ще далека від повністю ринкових. Вона являє собою химерне переплетення зародків елементів ринкової економіки з залишками тоталітарного господарства. В цій системі інтерес до максимізації прибутку для більшості підприємств трансформується в завдання виживання і підтримки платоспроможності, а рівень відповідальності по виплаті боргів та погашенню кредитів практично відсутній, що несумісно з ринковою економікою.

В цьому зв'язку в сучасну систему колективних інтересів українських підприємств можна включити інтереси до забезпечення платоспроможності та фінансової стабільності підприємства; до підвищення та своєчасної виплати заробітної плати; до збільшення об'ємів продукції; до збільшення прибутку; до збереження чисельності трудового колективу; до підвищення конкурентоздатності продукції; до інтернаціоналізації господарської діяльності та ін.

Колективні економічні інтереси підприємств неоднорідні. У відповідності зі специфічними функціями людей, які приймають участь в процесі виробництва, їх можна поділити на:

- а) інтереси власника засобів виробництва; б) інтереси управління ними;
- в) інтереси праці.

Вся діяльність підприємства, його розвиток проходить через зіткнення і протиріччя цих груп інтересів. Реалізація будь-якого колективного економічного інтересу підприємства є рівнодійною їх складного переплетення і взаємодії. Штучне вилучення зі сфери хазяйнування однієї з вказаних груп інтересів або невмотивоване посилення її ролі приводить до перекосу всієї економічної системи.

Звідси випливає необхідність формування в нашій країні прошарку власників на засоби виробництва шляхом приватизації та акціонування державної власності, використовуючи при цьому досвід розвинутих країн.

В дисертації розкриваються передумови та особливості включення колективних економічних інтересів у систему світогосподарських зв'язків. Зроблений висновок, що саме вихід українських підприємств на зовнішні ринки сприятиме швидшому завершенню формування дійсно ринкової системи колективних економічних інтересів, значно полегшить подолання кризових явищ за допомогою іноземних інвестицій, імпорту передових технологій та досвіду ринкового хазяйнування і в кінцевому підсумку дозволить Україні включитись в міжнародний поділ праці та зайняти гідне місце в світовому господарстві. Звідси випливає необхідність формування механізму реалізації колективних економічних інтересів в зовнішньоекономічному секторі економіки на основі всестороннього дослідження проявів економічних інтересів, їх змісту, єдності та протиріч, характеру взаємодії та форм реалізації в умовах кризи економічної системи та зниження товарного обсягу виробництва.

Серед факторів, що обумовлюють необхідність формування такого механізму, можна відмітити: а) рівень розвитку світового господарства, основною характеристикою якого на сучасному етапі виступає інтернаціоналізація всіх сфер суспільного виробництва; б) проголошення державної незалежності України. Найважливішою умовою реалізації державності є проведення незалежної зовнішньоекономічної політики; в) висока залежність національної економіки від імпорту внаслідок довготривалого розвитку її в межах адміністративно-командної системи; г) об'єктивна необхідність пошуків власних зовнішніх ринків при наявності критичного стану платоспроможності на внутрішньому ринку; потенційно більш висока прибутковість зовнішньоекономічної діяльності робить її необхідною в силу дії закону вартості та звичайної економічної доцільності.

Об'єктивна необхідність включення колективних економічних інтересів у світогосподарські зв'язки органічно доповнюється певними об'єктивними передумовами, які базуються на національній нормативно-правовій базі, наявності в Україні давніх традицій співробітництва з зарубіжними країнами та використанні порівняльних переваг, які має наша держава.

Поряд з цим, існує цілий ряд зовнішніх та внутрішніх проблем, які перешкоджають успішному формуванню механізму реалізації колективних економічних інтересів на інтернаціональному рівні. До зовнішніх несприятливих факторів у дисертації віднесені: 1) превалювання закритих міжнародних ринків внаслідок глибокої транснаціоналізації; 2) жорстка регульованість основних ринків; 3) протекціоністська політика багатьох держав; 4) більш високі вимоги до якості продукції, сервісу та реклами в порівнянні з національними; 5) значні потреби в інформації та вища складність її отримання; 6) нетрадиційний та більш високий ризик; 7) конкурентність зовнішньоекономічних інтересів України, інших країн СНД та східноєвропейських країн.

Серед внутрішніх факторів, несприятливих для оптимального функціонування механізму реалізації колективних економічних інтересів національних підприємств, в роботі відмічаються такі:

- відсутність стабільного законодавства і ефективного валютного контролю;
- нестабільність товарно-грошової системи, відсутність довіри до національних грошей;
- нерозвинутість ринкових відносин і форм господарювання;
- недосконалість сучасної інформативної бази про законодавство зарубіжних держав, кон'юктуру ринків, потенційних партнерів і т.д.;
- недостатній міжнародний досвід персоналу підприємств, низький рівень економічної культури населення та ділової етики підприємців;
- низький технологічний рівень виробництва для успішної роботи в умовах значно вищої рухливості зовнішнього середовища;
- недостатня конкурентоспроможність продукції більшості українських підприємств.

Всі ці негативні фактори заважають реалізації економічного потенціалу України і ускладнюють вихід підприємств на зовнішні ринки.

В Главі II дисертації - "Механізм реалізації колективних економічних інтересів у світовому господарстві" - відзначається, що в сучасних умовах, з огляду на збільшення кількості різноманітних носіїв інтересів та посилення взаємозв'язку між ними, надзвичайно важливим стає створення нового механізму реалізації інтересів. На зміну механізму жорсткого ранжування і підпорядкованості одних

інтересів іншим повинен прийти механізм їх гнучкого рівноправного узгодження. Створення такого механізму на макрорівні безпосередньо пов'язане з механізмом зовнішньоекономічної діяльності держави і є її складовою частиною, а на мікрорівні входить до механізму господарювання підприємства.

В цілому суть механізму, що розглядається, може бути визначена як сукупність принципів, методів і форм, за допомогою яких регулюється суспільне виробництво, встановлюються міжнародні зв'язки і поєднуються інтереси валютної самоокупності держави як обов'язкової умови її економічної самостійності. Водночас створюються передумови для валютної самоокупності підприємств як одного з основних факторів функціонування ринкових відносин.

Механізм реалізації економічних інтересів у світогосподарській сфері має досить широкий діапазон дії. Дослідження специфіки цього процесу, структури даного механізму дозволяє виділити його загальні блоки по функціональній ознаці форм і методів, що застосовуються в системі регулювання зовнішньоекономічних зв'язків.

До них відносяться:

1). Організаційно-економічні форми. 2) Вартісні, товарно-грошові важелі. 3). Нормативно-правові методи регулювання виробництва.

В дисертації розглядаються організаційно-економічні інструменти здійснення колективних економічних інтересів у світовому господарстві.

Зроблено висновок, що організаційно-економічне вдосконалення міжнародних зв'язків на **макрорівні** означає формування інституціонального середовища, яке сприяло б залученню первісних виробничих ланок до зовнішньоекономічної діяльності. Для цього проводяться заходи щоб, з одного боку, подолати відірваність від міжнародних економічних структур, а з іншого - інтенсивно розвивати внутрішні ринкові структури для забезпечення ефективності цієї діяльності.

На **мікрорівні** в більшості випадків підприємство, яке виходить на зовнішній ринок, має аналізувати переваги й недоліки слідуючих організаційно-економічних форм цього виходу: експортно-імпортні операції, кооперація, спільне підприємництво, міжнародна аренда, відкриття за кордоном власного виробництва чи філії.

Характерним для України на даному етапі є переважання зовнішньої торгівлі зі значним об'ємом товарообмінних операцій, що

продовжують зростати. Так, за даними Мінстату, на 1 січня 1996 р. шляхом укладання бартерних угод був передбачений експорт чорних металів - 74%, цукру - 68%, олії - 62%, товарів хімічної продукції - 32%. При цьому в 1991 р. товарообмінні операції становили 12,8% експорту в 1993 р. - 27,9%, а в 1995 р. - 29,9% експорту. Така ситуація, даючи конкретним підприємствам одиничні разові вигоди, є вкрай несприятливою для економіки країни в цілому і свідчить про низький рівень розвитку ринкових відносин в Україні.

Перспективною формою міжнародного співробітництва для українських підприємців на даний час є створення СП. Це найкраща можливість для фірм, які тільки-но розпочинають міжнародну діяльність, вивчити закони ринкового господарювання та методи ведення бізнесу в економічно розвинутих країнах. Проте аналіз сучасного стану розвитку спільного підприємництва свідчить про недостатню розробленість механізмів їх створення та функціонування у структурі економічних відносин в Україні, наявність численних загальних та часткових нерозв'язаних проблем. Це вимагає подальшого вдосконалення організаційно-економічного забезпечення ринкових перетворень зовнішньоекономічної діяльності та законодавчої бази, стабілізації фінансової системи, проведення інших заходів загальноекономічного характеру.

В дисертації обґрунтовується положення про те, що необхідною умовою реалізації колективних економічних інтересів підприємств на світогосподарському рівні є формування чітко діючої, детально розробленої системи товарно-грошових та фінансово-кредитних інструментів. Основними елементами цієї системи є валютні, податкові, кредитно-інвестиційні, цінові та митно-тарифні інструменти. Система вартісних важелів міжнародного співробітництва нашої країни має створюватись відповідно до вимог дії ринкових відносин світового господарства. Головними орієнтирами мають бути інтернаціональна вартість товарів та послуг і їх грошовий вираз - світові ціни. Саме тому формування дійової системи ціноутворення в сукупності з проведенням стабілізаційних заходів у валютній сфері та вдосконаленням економічного регулювання є в даний час одним з найбільш складних і життєво важливих завдань.

В III главі дисертації - “Реалізація колективних економічних інтересів на інтернаціональному рівні як умова стабілізації національного господарства” - підкреслюється, що в умовах розширення зовнішньоекономічних зв'язків, збільшення кількості суб'єктів міжнародних відносин і зростання ролі зовнішньоекономічної діяльності в економіці країни важливого значення набуває теоретичне обґрунтування і розробка основних принципів і методів визначення ефективності реалізації колективних економічних інтересів на інтернаціональному рівні. Комплексна методика включає в себе визначення макроекономічної, мікроекономічної, комплексної і тематичної ефективності. При цьому при розробці системи конкретних показників ефективності слід враховувати, що вона повинна бути різною для різних підприємств, а і для одного підприємства в залежності від того, на якому етапі інтернаціоналізації воно знаходиться - на початковому, на етапі локальної експансії чи на транснаціональному.

На першому етапі питання визначення ефективності зводиться до вибору найефективніших з можливих товарів, форм виходу і закордонних партнерів. На другому етапі важливим є врахування специфіки соціально-культурного середовища бізнесу в різних країнах і використання розроблених на місцях і адаптованих до локальних умов процедур оцінки і контролю. Конкретні показники ефективності в даному випадку залежать, в основному від вибраної форми зовнішньоекономічної діяльності. На третьому етапі вся діяльність підприємства проводиться в глобальному масштабі, без поділу на внутрішню і міжнародну. Сферою цієї діяльності є все світове господарство, а не окрема країна, тому ефективність зовнішньоекономічної діяльності окремо не визначається, а весь аналіз рентабельності та ефективності функціонування носить інтернаціональний характер. При цьому визначається порівняльна ефективність тих чи інших міжнародних проектів.

В роботі зроблений висновок про те, що на регіональному рівні практичне значення може мати визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств для того району, в якому вони діють. Прямий регіональний ефект визначає частина прибутку, що йде безпосередньо адміністративно-територіальній одиниці, а побічний ефект враховує вплив на екологічну обстановку, створення нових

робочих місць, підвищення і вдосконалення оплати праці та впровадження нових технологій в регіоні.

Територіальні (регіональні) інтереси в широкому розумінні слова теж можна віднести до колективних економічних інтересів. Вони існують так же об'єктивно, як і групові інтереси підприємств та галузей економіки і проявляються, зокрема, як особливі, викликані специфікою умов, мотиви і способи дій людей, що проживають в даному регіоні. Реалізація таких інтересів пов'язана з використанням матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, які має дана територія, з удосконаленням регіонального механізму господарювання, з охороною навколишнього середовища, з вирішенням соціальних проблем в даному регіоні.

Новий етап реалізації територіальних інтересів характеризується тим, що існує можливість їх здійснення не тільки на внутрішньому, а й на міжнародному рівні. При цьому слід враховувати, що можливості реалізації регіональних інтересів у світовому господарстві неоднакові для різних регіонів України і залежать від наявного економічного потенціалу того чи іншого регіону.

В дисертації обґрунтовано положення про те, що Криворізький регіон, який входить до складу Донецько-Придніпровського району, є одним з найперспективніших в Україні. Характер і структура його зовнішньоекономічних зв'язків визначається спеціалізацією району на виробництві залізорудної та металургійної продукції: існують широкі можливості для експорту продукції, що випускається, та для імпорту продукції всіх інших галузей виробництва. Але внаслідок того, що в економіці Криворізького регіону переважають крупні підприємства, які знаходяться в державній власності, реалізувати зовнішньоекономічні інтереси на регіональному рівні надзвичайно важко. Існує тенденція до гальмування активності зовнішньоекономічної діяльності. Щоб вийти з цієї ситуації, наряду з вирішенням загальних для всієї України економічних і соціальних проблем, необхідно продумати і свої, сугубо регіональні шляхи підвищення зовнішньоекономічного потенціалу і покращення його реалізації.

По-перше, враховуючи сировинний профіль спеціалізації району, а також неможливість і недоцільність швидкого перепрофілювання, науково-виробнича кооперація з зарубіжними фірмами в цьому регіоні повинна бути направлена на підвищення наукоємкості основного

виробництва - сировини, що поставляється на експорт, та на її глибоку переробку.

По-друге, при збереженні сировинної спеціалізації експорту району генеральною лінією в послідовному формуванні раціональної системи кооперації з іншими країнами має бути обмін сировини на ресурсозберігаючі технології, які б не погіршували і без того порушену екологічну систему.

По-третє, необхідне стимулювання малого бізнесу, орієнтованого на розвиток галузей групи "Б" та сфери послуг за рахунок іноземних інвестицій і місцевих ресурсів для того, щоб зменшити негативні наслідки загроз безробіття внаслідок перебудови важкої промисловості.

По-четверте, важливо дати можливість підприємствам використовувати отриману ними валюту для власних потреб регіону.

По-п'яте, міра самовизначення регіону в зовнішньоекономічних зв'язках повинна бути достатньою для прийняття суб'єктами виробництва повноправних рішень про економічно, екологічно і соціально ефективну участь в міжнародному поділі праці.

На думку автора, необхідною умовою ефективною реалізації колективних економічних інтересів підприємств та регіонів на інтернаціональному рівні є синхронізація відповідних процесів на мікрорівні з масштабами і темпами розвитку національної економіки та її включення в світове господарство. Тобто, економічні інтереси підприємств можуть бути реалізовані в оптимальному плані лише при умові створення в межах держави відповідного політичного, економічного і соціального середовища, чому повинні сприяти наступні заходи:

по-перше, трансформація товарної, географічної та регіональної структури зовнішньої торгівлі;

по-друге, активізація іноземної інвестиційної діяльності;

по-третє, послідовне проведення політики лібералізації зовнішньоекономічної діяльності:

по-четверте, використання потенціалу вільних економічних зон;

по-п'яте, розробка моделей реалізації колективних економічних інтересів у взаємозв'язках з різними країнами.

Стосовно розробки моделей реалізації колективних економічних інтересів на інтернаціональному рівні, то їх специфіка в сучасних

умовах залежить від вибору партнерів співробітництва. З огляду на це, можуть підлягати моделюванню економічні зв'язки України з економічно розвинутими країнами, з країнами СНД, з країнами, що розвиваються та ін. Практичного значення може набути і створення моделей міжнародного господарського співробітництва на рівні регіонів нашої країни.

Звертаючи увагу на те, що стратегічними партнерами країни є держави СНД, і зокрема - Росія, яким на сучасному етапі відводиться переважна частка в зовнішньоторговому обороті України, варто ці країни виділити в окремий блок і проаналізувати як одну із моделей співробітництва, що має свою специфіку. Ця специфіка зумовлюється, з одного боку, тим, що в Україні існує велика кількість підприємств, які є елементами колишньої союзої кооперації, що об'єктивно змушує до співробітництва, а з іншого - формуються горизонтальні незалежні підприємницькі ланки. Це змушує спрямувати дії державних органів України на підтримку взаємовигідних підприємницьких відносин.

Що стосується питання формування моделей зовнішньоекономічних зв'язків України з іншими країнами світового співтовариства або їх угрупованнями, то насамперед тут, на наш погляд, варто орієнтуватись на їх рівень економічного розвитку, промисловий, науково-технічний, кадровий потенціал, природні ресурси, географічне положення тощо. Такі моделі повинні включати, відповідно до стану трансформування міжнародної діяльності України, певні форми, методи, принципи регулювання відповідних зовнішньоекономічних зв'язків. Таким чином, перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств України знаходяться на шляхах формування раціонального нормативно-правового поля нашої держави в сфері міжнародної політики. Зокрема, це передбачає удосконалення концепції зовнішньоекономічної діяльності, прийняття відповідних правових документів, що створюють можливості для стабільної, ефективної підприємницької діяльності національних підприємств та їх зарубіжних контрагентів.

При цьому важливе значення має надаватись оперативному вирішенню питань лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків в стратегічному і тактичному напрямках. Чільне місце повинні зайняти розробка, затвердження на державному рівні та реалізація найбільш суттєвих моделей господарського співробітництва України з державами

світового співтовариства. Саме це дозволить перейти на вищий рівень розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств і дозволить більш повно реалізувати їх колективні економічні інтереси.

3. ОСНОВНІ ПУБЛІКАЦІЇ ПО ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Гацька Л.П. Вплив вартісних факторів на формування та реалізацію колективних економічних інтересів /Україна - Європейський Союз: проблеми зовнішньоекономічної діяльності та перспективи співробітництва: тези вист. наук. конференції. - К., КДТЕУ, 1995

2. Рум'янцева Н.С., Гацька Л.П., Почерніна Н.В. Маркетинг як передумова реалізації колективних економічних інтересів підприємств на інтернаціональному рівні /Сучасний менеджмент та маркетинг: теорія та практика, проблеми підготовки фахівців: тези вист. наук. конференції. - К.: Видавн. КДЕУ, 1996.

3. Гацька Л.П. Особливості реалізації колективних економічних інтересів на міжнародному рівні /В зб. Проблеми менеджменту і маркетингу в умовах переходу до ринкової економіки. - К., 1996 р.

Аннотация

Гацкая Л.П. Реализация коллективных экономических интересов в международной сфере.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.01.01. - политическая экономия. Киевский университет имени Тараса Шевченко. Киев, 1996 г.

Защищается рукопись диссертации, в которой исследуются проблемы выхода украинских предприятий на внешний рынок и обосновываются пути и способы включения их экономических интересов в мирохозяйственные связи. Раскрывается содержание, структура и основные черты совершенствования механизма реализации коллективных экономических интересов на интернациональном уровне. Анализируются возможности реализации региональных экономических интересов в международной сфере.

Ключові слова: колективні економічні інтереси, національні підприємства, механізм реалізації, регіональні інтереси, ефективність зовнішньоекономічної діяльності, міжнародна діяльність підприємств, лібералізація, протекціонізм, регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

ANNOTATION

Gatskaya L.P. Realization of collective economical interests in the international sphere.

Thesis for candidate of economical science degree on specialty 08.01.01. - political economy.
Kiev University n.a. Taras Shevchenko
Kiev, 1996

Is defended the scripture of the thesis, in which are investigated the problems of Ukrainian enterprises appearance at the external market and formed the ways and modes of their economical interests inclusion to the international economic relations. Is exposed the contents, structure and main characters of improvement of the mechanism of realization of collective economical interests on the international sphere.

437608

AB 36.310

Підл. до друку 21.11.96
Палір друк. №2

Тираж 100

Спосіб друку офсетний
Умовній фарбо-відб. 1.0

Обл. вид. арк. 1.0

Формат 60X84 1/6
Умовн. друк. арк. 1.0

Зам № 165

Фірма "КПІ"

Київ, вул. Лютеранська 20, тел. 229-06-50